

مؤلفه‌های مکتب شهید سلیمانی و تحقق تمدن نوین اسلامی

رضوان قاسمی ذوالپیرانی*، فهیمه عسکری تپه**

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۹/۱۴

پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۱۰/۲۷

چکیده

با دقت در بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به تأکید و توجه ایشان به موضوع تمدن نوین اسلامی می‌توان پی برد. از این رو، دغدغه ایشان نسبت به آینده نظام جمهوری اسلامی ایران، لزوم توجه و تلاش پژوهشگران در حوزه تمدن نوین اسلامی را آشکار می‌سازد. الگوسازی شیوه زندگی شخصیت‌های تأثیرگذار جامعه تحت عنوان «مکتب»، یکی از مهم‌ترین اقدامات در راستای تشکیل تمدن نوین اسلامی می‌باشد؛ زیرا وجود شخصیت‌های نمونه، به‌عنوان محرکی برای نگرش‌ها نقش مهمی در تربیت و سازندگی افراد جامعه دارد. در همین راستا، الگوی شخصیتی شهید سلیمانی که گستره‌ای فراتر از مرزهای ایران دارد، پایه‌گذار مکتبی شد که توسط امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به «مکتب حاج قاسم» نام‌گذاری گردید. این مقاله ضمن بررسی ابعاد شخصیتی سردار سلیمانی درصدد پاسخگویی به این سؤال است که مهم‌ترین مؤلفه‌های مکتب شهید سلیمانی در جهت تحقق تمدن نوین اسلامی کدام‌اند؟ طبق فرضیه پژوهش، شهید سلیمانی به‌عنوان الگویی متعالی از یک شخصیت تأثیرگذار دارای ویژگی‌های برجسته‌ای همسو با ارکان شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی می‌باشد که «اخلاص» به‌عنوان مهم‌ترین ویژگی در کنار «وحدت‌گرایی» و «حفظ منافع ملی»، سه مؤلفه اصلی این مکتب را شامل می‌شوند. پژوهش به روش تحلیل موضوعی بوده و برای جمع‌آوری داده‌ها از شیوه کتابخانه‌ای استفاده شده است.

کلیدواژه‌ها: انقلاب اسلامی ایران؛ شهید سلیمانی؛ نیروی قدس؛ مکتب حاج قاسم؛ تمدن نوین اسلامی.

* نویسنده مسئول: دانش آموخته کارشناسی ارشد آلودگی محیط زیست، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه گیلان، تهران، ایران
Ghasemizolpirani@gmail.com

** دانشجوی کارشناسی مهندسی طبیعت، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه گیلان، تهران، ایران
Fahimeaskari0015@gmail.com

مقدمه

بعد از مبارزات ۲۵۰ ساله ائمه اطهار (ع) که در پی تحقق اسلام ناب محمدی (ص) بودند، فرصتی ویژه برای تحقق این مهم با استقرار حکومت الهی ولایت فقیه و ایجاد نظام جمهوری اسلامی ایران به دست آمد. به فرموده امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، استمرار این حرکت نیازمند مدیرانی جهادی است که باید ویژگی‌های ممتاز و مؤثر در سطح جهانی داشته باشند (بیات و سید طباطبایی، ۱۳۹۹: ۱۷۰). جامعه اسلامی ایران پس از پیروزی انقلاب و به‌ویژه در دوران دفاع مقدس و بعدازآن، فرماندهان و مدیران شایسته‌ای به خود دیده که همواره سعی در اجرای اصول فرماندهی و مدیریت اسلامی در جامعه داشته‌اند، به‌طوری‌که مدیریت جهادی به‌عنوان الگو برای آنان قلمداد شده است. از این‌رو، تدوین مکتب این‌گونه فرماندهان و مدیران اهمیت زیادی دارد؛ زیرا باعث الگوگیری دیگر فرماندهان و مدیران در سبک زندگی شخصی و سبک زندگی سازمانی خواهد شد (دهقانی پوده و پوشایی هولاسو، ۱۳۹۹: ۱۴). در سال‌های اخیر دشمنان نظام جمهوری اسلامی ایران با ایجاد جنگ نرم به‌عنوان یکی از مؤثرترین، کم‌هزینه‌ترین و کارآمدترین و درعین‌حال به‌عنوان پیچیده‌ترین و خطرناک‌ترین نوع جنگ علیه امنیت کشور با شبهه‌افکنی در بین جوانان در تلاش هستند تا ارزش‌های دفاع مقدس و روحیه ایثار و شهادت را که از عوامل قدرت ملی محسوب می‌شوند، خدشه‌دار نمایند. با توجه به اینکه همواره جوامع نیازمند الگوهای پویا و مؤثر در بدنه خود برای دستیابی به ارزش‌ها و آرمان‌ها می‌باشند، لزوم سوق دادن جامعه به سبک زندگی شخصیت‌های تأثیرگذار جامعه و الگوسازی آن‌ها از بهترین و مؤثرترین راهکارها جهت تحقق بیانیه گام دوم انقلاب برای جامعه می‌باشد (تاج‌بخش، ۱۴۰۰: ۱۳۹-۱۳۸). در همین راستا، امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) شاخص‌های انقلابی‌گری، انقلابی بودن و انقلابی ماندن را شامل پایبندی به مبانی و ارزش‌های اسلام و انقلاب، هدف‌گیری آرمان‌های انقلاب و همت بلند برای رسیدن به آن‌ها، پایبندی به استقلال کشور، حساسیت در برابر دشمن و نقشه دشمن و عدم تبعیت از آن، و تقوای دینی و سیاسی معرفی کرده‌اند (رادمهر و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۹۸). شهید سلیمانی مدیر انقلابی و جهادی است که توانست با ارائه الگویی از مدیریت اثربخش در سطح جهانی، بحران‌های مختلف بین‌المللی و منطقه‌ای را به فرصت تبدیل کند و قدرت منطقه‌ای و جهانی جمهوری

اسلامی ایران و جبهه مقاومت را به شکل چشمگیری افزایش دهد. اقدامات سیاسی، نظامی، امنیتی و فرهنگی شهید سلیمانی سبب شد تا الگوی مدیریتی وی توسط امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به‌عنوان «مکتب حاج قاسم» نام‌گذاری شود، به‌گونه‌ای که ایشان در مورد شهید سلیمانی معتقدند: «به شهید حاج قاسم سلیمانی به چشم یک فرد نگاه نکنیم؛ به چشم یک مکتب، یک راه و یک مدرسه درس‌آموز نگاه کنیم» (بیات و سید طباطبایی، ۱۳۹۹: ۱۷۰).

مفاهیم پژوهش

۱. مکتب

مکتب مجموعه‌ای از جهان‌بینی و باور انسان است که به تفسیر انسان و جهان می‌پردازد؛ هنجارهای انسانی را مشخص و معین می‌سازد؛ نیاز انسان را به جهان‌بینی برطرف و در نهایت نظام ارزشی برای زیستن و چگونه زیستن ارائه می‌کند. شهید مطهری در تعریف مکتب می‌گوید: «یک نظریه کلی و یک طرح جامع و هماهنگ و منسجم است که هدف اصلی آن کمال انسان و تأمین سعادت همگانی است و در خطوط اصلی و روش‌ها، بایدها و نبایدها، خوب‌ها و بدها، هدف‌ها و وسیله‌ها، نیازها و دردها و درمان‌ها، مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها در آن مشخص است و خاستگاه الهام تکالیف و مسئولیت‌ها برای همه افراد است و نوع برداشت و طرز تفکری که یک مکتب درباره جهان و هستی عرضه می‌نماید، زیربنا و تکیه‌گاه فکری آن مکتب به شمار می‌رود که اصطلاحاً جهان‌بینی نامیده می‌شود. هدف‌هایی که یک مکتب عرضه می‌دارد و به تعقیب آن‌ها دعوت می‌کند و راه و روش‌هایی که تعیین می‌کند و بایدها و نبایدهایی که انشا می‌کند و مسئولیت‌هایی که به وجود می‌آورد، همه به‌منزله نتایج لازم و ضروری جهان‌بینی است که عرضه داشته است» (دهقانی پوده و پاشایی هولاسو، ۱۳۹۹: ۱۸).

در یک تقسیم‌بندی دیگر، مهم‌ترین ویژگی‌های یک مکتب شامل این موارد است: یک طرح جامع و منسجم است، اجزای آن نظام‌مند و هماهنگ است، دارای ویژگی‌های متمایزکننده است، ضمن تعیین مسئولیت الهام‌بخش است، هم‌زمان جنبه‌های مختلف درون علمی و برون علمی را مورد توجه قرار می‌دهد، دارای جهان‌بینی خاص و دستورالعمل‌هایی برای تحقق آن است، دارای حدود مرز و ضوابط مشخص است، دین نیست بلکه اعم از دین است (خانی و محمدی، ۱۳۹۹: ۸).

۲. مکتب شهید سلیمانی و مدیریت جهادی

مکتب شهید سلیمانی نمونه بارزی از مدیریت اسلامی و به تعبیری، مدیریت جهادی است. مدیریت جهادی الگوی جدیدی از نظریات مدیریتی است که پس از انقلاب اسلامی ایران گسترش یافت؛ مدیریتی که با به‌کارگیری علم مدیریت و استفاده هم‌زمان از مفاهیم اسلام، افق‌های جدیدی را به روی نظام مدیریت کشور گشوده است. مدیریت جهادی به مثابه آن نوع مدیریتی است که در وضعیت کمبود و وجود موانع گوناگون، با احساس تکلیف انقلابی بتواند کارآمدی خود را ادامه دهد و در حل معضلات کنونی جامعه کارایی داشته باشد. مدیریت جهادی بر نوعی بینش مبتنی است که می‌تواند بسیاری از معادلات حاکم بر مدیریت اجرایی کشور را تغییر دهد و با توسل به الگوسازی، راهگشای بسیاری از مشکلات مدیریتی کشور باشد (جلیلیان، ۱۳۹۹: ۹۴). از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، مدیریت جهادی دارای ویژگی‌های زیر می‌باشد:

- خدمت با نیت الهی
- تخصص، علم و درایت
- تداوم و استقامت در کار
- شوق خدمت و روحیه خدمتگزاری بی‌منت
- انعطاف‌پذیری و سرعت عمل
- اعتماد به جوان‌ها در مدیریت
- اعتماد به نفس و خودباوری
- ابتکار عمل و خلاقیت
- کار گروهی و مشارکت اجتماعی
- توجه ویژه به محرومین و مستضعفین
- پرهیز از فساد و مراقبت از انحراف
- توجه به کیفیت و قانونمندی (کرم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۱۳).

البته در نگاهی جامع‌تر باید توجه داشت که شهید سلیمانی و بسیاری دیگر از رویش‌های انقلاب اسلامی ایران خود تربیت‌شدگان اسلام و مکتب امام خمینی (ره) هستند؛ مکتبی که امام

خامنه‌ای (مدظله‌العالی) اصول سیاسی این مکتب را بدین شرح برشمرده‌اند: درهم تنیدگی معنویت با سیاست، اعتقاد راسخ و صادقانه به نقش مردم، نگاه بین‌المللی و جهانی، پاسداری از ارزش‌ها و عدالت اجتماعی. همچنین ایشان نیز مکتب امام خمینی (ره) را شامل سه بُعد اساسی می‌دانند که عبارت‌اند از: معنویت، عقلانیت و عدالت (خانی و محمدی، ۱۳۹۹: ۹). در همین راستا و در جهت تحقق تمدن نوین اسلامی، با تعمق در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) درمی‌یابیم که ایشان ارکان شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی را بر سه عنصر ایمان به ارزش‌های توحیدی، عقلانیت توأم با نقل و پیوند علم و اخلاق برشمرده‌اند (شاکری زواردهی و مولوی وردنجانی، ۱۳۹۷: ۱۰۷).

۳. تمدن نوین اسلامی

طبق تعریف، تمدن نوین اسلامی عبارت است از ظهور و بروز مادی و معنوی پیشرفت‌های هدفمند، نظام‌مند و نوظهور امت اسلامی با محوریت ایران، بر اساس تعالیم اسلامی در تمامی عرصه‌های اجتماعی که شکلی معنادار و منظم به خود گرفته و جامعه اسلامی را به اهداف خود نزدیک می‌کند (نجفی و غلامی، ۱۳۹۷: ۱۲۶). از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، تولید فکر و پرورش و تربیت نیروی انسانی، دو شرط اساسی جهت تحقق هر تمدنی می‌باشد (گودرزی و همکاران، ۱۳۹۹: ۴۰). ایشان از مهم‌ترین مؤلفه‌های تمدن نوین اسلامی به موارد زیر اشاره می‌کنند:

- معنویت
- علم‌گرایی
- اخلاق
- عقلانیت
- عدالت
- وحدت‌گرایی
- پیشرفت
- مجاهدت مداوم
- پویایی فرهنگ (محمدی پویا و ترکاشوند، ۱۳۹۹: ۱۰۹).

تمدن اسلامی تمدنی است که پایه خود را بر حقیقت اسلام ناب قرار داده است. این تمدن از ویژگی‌ها و شاخصه‌هایی برخوردار است که آن را از سایر تمدن‌ها به‌ویژه تمدن غرب متمایز می‌کند؛ لذا هرگونه رهیافتی به تمدن اسلامی در گرو توجه به این ویژگی‌ها است. تمدن اسلامی در روح و درون خود مبتنی بر عقاید، باورها، مفاهیم و آموزه‌هایی برگرفته از تعالیم انسان‌ساز وحی بوده که به رفتار، روابط متقابل، جهان‌بینی و شیوه زندگی مسلمانان شکل می‌دهد، به‌طوری‌که کالبد تمدن اسلامی مبتنی بر این آموزه‌ها یا هنجارهاست و در صورتی‌که این مبانی مورد حمله قرار گیرند، ساختار تمدن اسلامی در معرض آسیب خواهد بود. در نتیجه، لزوم توجه و تلاش در جهت حفظ این عقاید، مفاهیم و آموزه‌ها که روح تمدن اسلامی را شامل می‌شوند و به‌عنوان ارزش‌های اسلامی مدنظر می‌باشند، همواره لازم و ضروری است. در واقع هرگونه آسیب رساندن به اساس تمدن اسلامی با رخنه در اصول و مبانی آن شروع می‌شود؛ لذا در صورتی‌که چارچوب و الگویی برای دفاع از ارزش‌ها وجود نداشته باشد، مطمئناً ارزش‌ها در معرض آسیب و نابودی قرار خواهند گرفت (سیاوشی و فقیه حقانی، ۱۳۹۴: ۹۴).

با نظر به تعاریف ارائه شده از تمدن اسلامی و با توجه به حقیقت اسلام که دینی است جامع و مبتنی بر معارف الهی و سازگار با فطرت انسان که بستر ساز اعتلای وجودی انسان در قرب الی‌الله می‌باشد؛ «تمدن اسلامی دارای یک جسم و کالبد، و یک روح و روان است. کالبد تمدن اسلامی کلیه دستاوردهای مادی و رفاهی است که مسلمانان در این دنیا به آن دست یافته‌اند. از سوی دیگر، روح تمدن اسلامی مجموعه‌ای از عقاید، باورها، مفاهیم و آموزه‌هایی است که به رفتار، روابط متقابل، جهان‌بینی و شیوه زندگی آنان شکل می‌دهد؛ لذا اگرچه تمدن اسلامی حول اندیشه و بصیرت اسلامی قوام می‌یابد، ولی پایداری و شکوفایی آن در عرصه زندگی، مستلزم نهادسازی است؛ زیرا برای نهادینه شدن، شکوفایی و عملی شدن اندیشه اسلامی، باید نهادهایی متناسب با عوامل فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و علمی تأسیس گردند» (سیاوشی و فقیه حقانی، ۱۳۹۴: ۹۶).

تمدن نوین اسلامی به‌عنوان فرآیندی پنج مرحله‌ای شامل انقلاب اسلامی، تشکیل نظام اسلامی، تشکیل دولت اسلامی، تشکیل کشور اسلامی و تشکیل دنیای اسلامی است (عزتی و همکاران، ۱۳۹۹: ۷۶). امروز پس از طی دو مرحله انقلاب اسلامی و نظام اسلامی، در مرحله دولت اسلامی قرار داریم. لازمه اسلامی شدن دولت، اسلامی

شدن رفتار و عملکرد دولتمردان است (جهان‌بین و معینی پور، ۱۳۹۳: ۴۳). مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در بیانیه گام دوم انقلاب به‌عنوان نقشه راهی مدون و منظم جهت رشد و تعالی نظام جمهوری اسلامی ایران، یکی از شروط اساسی تحقق تمدن نوین اسلامی را تربیت نیروی انسانی مطرح کرده‌اند. بدین منظور ایشان با تأکید بر به‌کارگیری جوانان تحصیل‌کرده، متخصص و انقلابی در سطوح مدیریتی کشور معتقدند که از نیروی جوانی به‌عنوان یکی از ویژگی‌های مهم و اثرگذار می‌بایست در حوزه شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی استفاده نمود. جهت تحقق این هدف، نیازمند الگوسازی و معرفی شخصیت‌های برجسته به جامعه به‌خصوص جوانان هستیم. شهید سلیمانی با برخورداری از شخصیتی مؤمن، انقلابی، متخصص و متعهد در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی به‌عنوان الگویی متعالی و اثرگذار در نظام جمهوری اسلامی ایران مطرح می‌باشند؛ لذا این پژوهش درصدد یافتن پاسخ به این سؤال است که مهم‌ترین مؤلفه‌های مکتب شهید سلیمانی جهت تحقق تمدن نوین اسلامی کدام‌اند؟

پیشینه پژوهش

پس از شهادت سردار سلیمانی، پژوهش‌های متعددی درباره ایشان انجام و منتشر شده است که هر کدام به بررسی ویژگی‌های مختلفی از سبک زندگی و مدیریتی ایشان پرداخته‌اند. به همین جهت در جدول ۱، خلاصه‌ای از پژوهش‌های انجام گرفته مرتبط با موضوع و اهداف مورد بررسی آورده شده است.

جدول ۱. پژوهش‌های صورت گرفته در ارتباط با موضوع مورد بررسی

ردیف	نویسندگان	سال انتشار	عنوان پژوهش	نتایج
۱	غلامرضا تاج‌بخش	۱۴۰۰	واکاوی مؤلفه‌های سبک زندگی شهید سلیمانی	پنج مؤلفه اصلی سبک زندگی از جمله سبک زندگی فردمحور، سبک زندگی اجتماعی‌محور، سبک زندگی مدیریت‌محور، سبک زندگی سیاست‌محور و سبک زندگی دین‌محور را می‌توان شناسایی نمود که توجه به این شاخص‌های سبک زندگی شهید سلیمانی می‌تواند جوانان را در مقابله با توطئه‌ها و اصلاح رفتارهای ناپسند اجتماعی، هدایت و راهنمایی کند.

ردیف	نویسندگان	سال انتشار	عنوان پژوهش	نتایج
۲	علی‌اصغر نصیری	۱۳۹۹	سیره شهید سلیمانی در افزایش سرمایه اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر عنصر اعتماد	ساده‌زیستی، صداقت و ایثارگری در سیره فردی، وحدت‌گرایی، مردم‌داری و مردم‌باوری در سیره اجتماعی و حفاظت از منافع ملی و امانت‌داری و حفاظت از بیت‌المال در سیره فرماندهی و مدیریتی شهید سلیمانی از جمله ویژگی‌های برجسته‌ای هستند که می‌توانند در افزایش اعتماد اجتماعی و ارتقای سرمایه اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران مؤثر باشند.
۳	حسین جلیلیان	۱۳۹۹	الگوی تفکر راهبردی مدیران جهادی بر اساس وصیت‌نامه الهی سیاسی شهید قاسم سلیمانی	محتوای وصیت‌نامه این شهید را می‌توان سند و بیانیه تفکر راهبردی مدیران جهادی دانست به‌طوری‌که شش مضمون فراگیر دین‌مداری، ولایتمداری، فرهنگ شهادت‌طلبی، وحدت‌گرایی اسلامی، حکمرانی خدامحورانه و اقتدار نظامی - دفاعی را به‌عنوان عناصر تفکر راهبردی مدیران جهادی معرفی می‌کند.
۴	حسین دهقانی پوده و امین پاشایی هولاسو	۱۳۹۹	تدوین الگوی فرماندهی شهید قاسم سلیمانی	مکتب شهید سلیمانی در پنج بعد معنوی و ارزشی، فردی و رفتاری، فرماندهی و مدیریتی، نظامی و تأثیرگذاری یا عملکردی مشخص می‌شود که پیامد این مکتب، سعادت و شهادت می‌باشد.
۵	محمد محمدظاهری	۱۳۹۹	ارائه الگوی مدیریتی در تراز انقلاب برای مدیران عالی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر سبک مدیریتی شهید سلیمانی	مبانی اعتقادی، زمینه‌های فردی، مشی‌های سیاسی فرهنگی اقتصادی و زمینه‌های شغلی به‌عنوان اثرگذارترین مضمون در الگوی مدیریتی مطلوب برای مدیران عالی مبتنی بر سبک مدیریت شهید سلیمانی بیان می‌گردد که مدیران عالی می‌بایست از ویژگی‌های وحدت‌آفرینی، روحیه انقلابی و مسئولیت‌پذیری شهید سلیمانی بهره ببرند.

ردیف	نویسندگان	سال انتشار	عنوان پژوهش	نتایج
۶	غلامرضا تاج‌بخش	۱۳۹۹	تحلیل کیفی تأثیرات جامعه‌شناختی شهادت اسطوره مقاومت بر جوانان	در چهار بخش می‌توان اثرگذاری را تبیین نمود؛ در بخش اجتماعی می‌توان به کسب هویت جهادی، کسب هویت اجتماعی فراملی و تقویت سرمایه اجتماعی؛ در بخش سیاسی به همگرایی بین‌المللی در مبارزه با تروریسم و استکبارستیزی؛ در بخش فرهنگی و مذهبی به دانش‌افزایی دفاع مقدس و بصیرت‌افزایی؛ و در بخش روان‌شناختی می‌توان به الگویابی و همگرایی نسلی اشاره کرد.
۷	میثم لطیفی	۱۳۹۹	روش موردکاوی به‌منابه الگوی آموزش دلالت‌هایی برای تبیین مکتب شهید سلیمانی	اگر بخواهیم شهید سلیمانی را به‌عنوان مکتب بشناسیم و بشناسانیم باید در برنامه آموزشی دانشگاهی به او و امثال او بیش‌ازپیش و به‌گونه‌ای نو و متفاوت پردازیم و یکی از راه‌های آسان رسیدن به هدف، بهره‌مندی از الگوی آموزش موردکاوی است و این مهم جز با گردهمایی و هم‌افزایی افراد نزدیک شهید سلیمانی با عالمان دانش‌مدیریت و فرهیختگان ادبی برای ساخت مورد کاوی‌های جذاب، مؤثر و واقعی نخواهد بود.
۸	محمد رجبی	۱۳۹۹	شاخص‌های مکتب شهید سلیمانی در اندیشه آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی)	از فرمایش‌ها و پیام‌های رهبر معظم انقلاب می‌توان ۱۱۴ نکته کلیدی (مضمون پایه) را پیرامون شاخص‌های مکتب شهید سلیمانی استخراج نمود که در دو سطح مضمون فراگیر (ایمان توحیدی خالص) و مضامین سازمان‌دهنده (شهادت‌طلبی، مجاهدت، تقوا، اخلاص، شجاعت، تدبیر، انقلابی‌گری، تعاون و همکاری، ایثار و فداکاری و دشمن‌شناسی) طبقه‌بندی می‌شود.

ردیف	نویسندگان	سال انتشار	عنوان پژوهش	نتایج
۹	میثم قراباغی و محمد ازگلی	۱۳۹۹	واکاوی سبک رهبری سردار شهید حاج قاسم سلیمانی الگوی متعالی رهبری خدمتگزار	ویژگی‌هایی مثل تفکر عاشورایی، دنیاگریزی، عبادت فردی، خودسازی، مبارز بودن و اعتماد به خدا مختص سبک رهبری ایشان بوده که موجب تأثیر بیشتر آن و در نتیجه موفقیت‌های چشمگیر در رسیدن به اهداف شده است. نویسندگان معتقدند که در یک نگاه کلان‌تر شاید بتوان جنس مؤلفه‌های متمایز شهید سلیمانی از دیگر مؤلفه‌های مشخص شده رهبری خدمتگزار در دیگر پژوهش‌ها را در اعتماد راسخ و جهان‌بینی عمیق ایشان ترسیم کرد.
۱۰	صیاد درویشی، لطفعلی بختیاری و علی افراسیابی	۱۳۹۹	معیارهای انتصاب فرماندهان و مدیران انتظامی در آموزه‌های مکتب شهید سلیمانی	سبک فرماندهی شهید گران‌قدر حاج قاسم سلیمانی؛ سه بعد شغلی - حرفه‌ای، اعتقادی - معنوی و اخلاقی - رفتاری را دارد. سبک فرماندهی ایشان از دید اینکه دارای بعد حرفه‌ای است به ارتقای اثربخشی و کارآمدی اجرای مأموریت‌ها منتهی می‌شود که بیشتر با گفتمان انتفاعی و مادی همسو است. بعد اعتقادی - معنوی سبک فرماندهی شهید سلیمانی با اجرای مأموریت برای رضای خدا و افزایش صبر و شکیبایی و تحمل سختی‌های مأموریت برای جلب رضایت حق تعالی همراه است و بعد اخلاقی - رفتاری سبک فرماندهی ایشان با اقبال حداکثری مأموران تحت امر ایشان در اجرای مأموریت‌ها و رضایتمندی آن‌ها همراه است. نهادینه‌سازی چنین الگویی در مأموریت‌های نیروی انتظامی می‌تواند به‌عنوان سنجه‌ای مطلوب برای انتصاب فرماندهان و مدیران ولایتمدار قرار بگیرد به طوری که هر یک از این ابعاد سبک فرماندهی، مکمل یکدیگر هستند و در کنار هم الگویی از سبک فرماندهی مطلوب مأموریت‌های انتظامی در جامعه اسلامی را ارائه می‌کند.

ردیف	نویسندگان	سال انتشار	عنوان پژوهش	نتایج
۱۱	علی‌خانی و حمیدرضا محمدی	۱۳۹۹	بازشناسی مؤلفه‌های مکتب شهید سلیمانی مبتنی بر بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)	در مکتب شهید سلیمانی نیز سه بُعد مهم معنویت (اخلاص)، عقلانیت (تدبیر) و عدالت وجود دارد و همواره سیاست با معنویت درهم تنیده است، مردم دارای نقش پررنگ هستند، نگاه حاکم بین‌المللی و جهانی است و نه در محدوده جغرافیایی محدود، این مکتب پاسدار ارزش‌های اسلامی و انسانی است و در نهایت در این مکتب نیز باید به دنبال عدالت اجتماعی در جهان بود.
۱۲	سید محمد موسوی	۱۳۹۸	مکتب شهید حاج قاسم سلیمانی در دفاع از حریم اهل بیت	اخلاص، ایثار، شجاعت و پیروی از ولی فقیه با تکیه بر فرهنگ عاشورایی و انگیزه خدمت در مسیر تشکیل حکومت جهانی امام زمان (عج) از ویژگی‌های بارز سردار سلیمانی بود. همچنین، ابتکار عمل سردار سلیمانی با طرح تئوری مدافعان حرم که به یک فرهنگ تبدیل شد، موجب برهم خوردن معادلات گروه‌های تکفیری و داعش و رهایی عراق و سوریه از دست تروریست‌ها گردید.
۱۳	سروش امیری و جواد کیانی	۱۳۹۸	گفتمان مقاومت شهید قاسم سلیمانی در دیپلماسی و روابط بین‌الملل	گفتمان مقاومت یا عمومی شهید سلیمانی با داشتن ویژگی‌هایی همانند گشودگی، همدلی، حمایتگری، مثبت‌گرایی و مساوات‌طلبی، شیوه‌ای ستودنی از ارتباطات و دیپلماسی را به وسیله دعوت مردم، نخبگان داخلی و خارجی و قبایل برای مبارزه با تروریسم جهانی با روش مسالمت‌آمیز سیاسی و پیمان‌های مختلف شکوفا کرد.

روش پژوهش

داده‌های این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای گردآوری شده و سپس با استفاده از روش تحلیل موضوعی، به تحلیل مؤلفه‌های مکتب شهید سلیمانی در تحقق تمدن نوین اسلامی پرداخته شده است. تحلیل موضوعی روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود

در داده‌های کیفی است. این روش، فرآیندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (رجبی، ۱۳۹۹: ۳۶).

یافته‌های پژوهش

شهید سلیمانی را می‌توان در پنج دوره متفاوت بررسی نمود که هر یک دارای نکاتی خاص جهت الگوگیری و استفاده در حوزه‌های مختلف می‌باشند. این دوره‌ها شامل موارد زیر می‌باشند:

- از دهه ۳۰ (تولد) تا دهه ۶۰ (عضویت در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی)
- دهه ۶۰ (فرماندهی لشکر ۴۱ ثارالله کرمان)
- از اواخر دهه ۶۰ تا اواسط دهه ۷۰ (فرماندهی قرارگاه قدس سپاه در جنوب شرق کشور)
- از اواسط دهه ۷۰ تا سال ۹۸ (فرماندهی نیروی قدس سپاه)
- دوران پس از شهادت (لطیفی، ۱۳۹۹: ۲۹).

همچنین شهید سلیمانی را از منظر رویارویی با اقشار مختلف مردم و در ابعاد علمی متنوعی نیز می‌توان بررسی کرد که عبارت‌اند از صلح و جنگ، دفاع مقدس، فرماندهی نظامی و تربیت نیرو، رهبری و مدیریت جهادی، حقوق بین‌الملل، مدیریت فرهنگی، مردم و بازسازی عتبات، اقتصاد ملی و محور مقاومت، مدیریت راهبردی و آینده‌پژوهشی، دیپلماسی و سیاست منطقه‌ای و ژئوپلیتیک، عرفان و حماسه و ارتباطات با علما و اهل طریق، هوش بینا فرهنگی و نهضت‌های مردمی جهان اسلام، تعاملات انسانی و روابط با خانواده‌های شهیدان و ایثارگران (لطیفی، ۱۳۹۹: ۳۰-۲۹).

۱. شهید سلیمانی در گذر زمان

حاج قاسم سلیمانی در اسفند ۱۳۳۵ در روستای «قنات ملک» از توابع رابر استان کرمان چشم به جهان گشود. ایشان دوران کودکی و نوجوانی خود را در کنار پدر به کار بنایی گذراند و در سال‌های جوانی در سازمان آب کرمان، پیمانکار یکی از بخش‌های آن شد. او پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، در سال ۱۳۵۹ عضو سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و در سال

۱۳۶۰ به‌عنوان فرمانده لشکر ۴۱ ثارالله منصوب شد. وی در جنگ عراق علیه ایران از فرماندهان عملیات‌های والفجر ۸، کربلای ۴ و کربلای ۵ بود. پس از دفاع مقدس به کرمان بازگشت و به جنگ با اشرازی پرداخت که از مرزهای شرقی ایران هدایت می‌شدند. شهید سلیمانی تا قبل از انتصاب به فرماندهی سپاه قدس با باندهای قاچاق مواد مخدر در مرزهای ایران و افغانستان می‌جنگید. او در بهمن سال ۱۳۸۹ از سوی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، فرمانده معظم کل قوای نظامی ایران، درجه سرلشکری، بالاترین درجه نظامی در ایران را دریافت کرد. شهید سلیمانی در سال ۱۳۷۹ از سوی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به فرماندهی سپاه قدس (شاخه عملیات برون‌مرزی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی) منصوب شد. ایشان نقشی کلیدی در تقویت جایگاه ایران در منطقه غرب آسیا به‌ویژه در ناآرامی‌های منطقه‌ای معروف به بیداری اسلامی (بهار عربی) ایفا کردند. حضور در عراق و سوریه و مبارزه با تروریسم منطقه و شکست آن‌ها از جمله داعش و همچنین تلاش برای ایجاد وحدت بین کشورهای منطقه از برجسته‌ترین اقدامات ایشان به شمار می‌آید (محمدظاهری، ۱۳۹۹: ۲۷). درحالی‌که ظهور گروه‌های تروریستی همچون داعش می‌توانستند تهدیدی جدی علیه امنیت ملی ایران محسوب شوند، نیروی قدس با مدیریت صحیح شهید سلیمانی توانست از یک سو این گروه تروریستی را از مرزها و قلمرو سرزمینی ایران دور نگه داشته و از سوی دیگر با گذر زمان و آشکار کردن ابعاد پنهانی آن، داعش را به خطری در جغرافیای مورد ادعای خود تبدیل کند.

۲. شهید سلیمانی و محور مقاومت

پس از شهادت سردار سلیمانی، سید حسن نصرالله با بیان این نکته که دولت آمریکا با ترور شهید سلیمانی قصد داشت روند تقویت موقعیت محور مقاومت را در منطقه غرب آسیا متوقف کند، از دلایل ترور شهید سلیمانی به موارد زیر اشاره می‌کند:

- شکست‌های متعدد و مکرر آمریکا از محور مقاومت
  - بحران بی‌سابقه سیاسی رژیم صهیونیستی در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹
  - گرفتار شدن عربستان در جنگ یمن و تنش با قطر (نیلفروشان و تقی‌زاده، ۱۳۹۹: ۲۸).
- شهید سلیمانی با ایجاد و مدیریت گروه‌های مختلف مقاومت و به‌کارگیری جوانانی از

ملیت‌های گوناگون در این گروه‌ها باعث افزایش قدرت محور جبهه مقاومت در برابر گروه‌های تروریستی - تکفیری و همچنین تحولات سیاسی منطقه شد (بیات و سید طباطبایی، ۱۳۹۹: ۱۷۰) که در همین راستا از مهم‌ترین اهداف ایشان در تشکیل گروه‌های مقاومت در منطقه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- آزادسازی قدس شریف
- تقویت محور مقاومت با حضور در سوریه
- مقابله با تروریسم تکفیری
- تقویت توان بازدارندگی
- دور کردن سایه جنگ از ایران
- افزایش توان چانه‌زنی دیپلماتیک
- زمینه‌ساز توسعه پایدار ملی (موسوی، ۱۳۹۸: ۹۴).

باین حال، شهادت سردار سلیمانی فرصت‌هایی را نیز برای محور مقاومت ایجاد نمود که عبارت‌اند از عزم مقاومت برای تقویت جایگاه منطقه‌ای خود، افزایش انزجار از آمریکا در میان ملت‌های مسلمان، افزایش مطالبه برای خروج نظامیان آمریکا از منطقه و افزایش تهدیدها علیه رژیم صهیونیستی (نیلفروشان و تقی‌زاده، ۱۳۹۹: ۳۰). در یک جمع‌بندی می‌توان دستاوردهای نفوذ اجتماعی شهید سلیمانی در داخل کشور و منطقه را چنین بیان نمود:

- ایجاد انسجام جبهه مقاومت و شکست متجاوزان در سطح منطقه
- جریان‌سازی و نهادسازی مردمی
- جذب حداکثری گروه‌ها و سلاقی مختلف در داخل و در سطح منطقه و بین‌الملل
- ایجاد همبستگی بین‌احاد ملت و محور مقاومت و تقویت فرهنگ مقاومت پس از شهادت (روح‌اللهی، ۱۴۰۰: ۳۶-۳۳).

۳. ابعاد مختلف سبک زندگی شهید سلیمانی

سبک زندگی شهید سلیمانی بر مسائل مختلفی همچون اهمیت خانواده و ازدواج، نوع لباس و پوشش، الگوی مصرف، معنویت‌گرایی، ولایت محوری، عمران و آبادانی، دفاع و امنیت، آموزش و پرورش، تعاملات فردی و اجتماعی و... در جامعه توجه دارد. در واقع سبک

زندگی ایشان به همه مسائلی برمی‌گردد که متن زندگی انسان را در سطوح متفاوت فردی، خانوادگی، اجتماعی، حکومتی و بین‌المللی مورد توجه قرار می‌دهد. سبک زندگی شهید سلیمانی برخوردار از نوعی وحدت بوده که علاوه بر اهمیت خاص از نظر تداوم امنیت وجودی، پیوند هماهنگ و منسجم بین ابعاد فرعی در آن موجود است که کمال انسان و سعادت همگانی را تأمین می‌کند. شهید سلیمانی نمونه بارزی از یک فرد تراز انقلاب اسلامی است که با برگزیدن سبک زندگی ایرانی - اسلامی طوری زندگی نمود که در زمان حیاتش محبوب قلب‌ها بود و پس از شهادت و در مراسم تشییع ایشان نیز میلیون‌ها نفر شرکت کردند که به تعبیر رهبر معظم انقلاب «یوم‌الله» شد (تاج‌بخش، ۱۴۰۰: ۱۵۵-۱۵۴).

الگوی رفتاری سردار سلیمانی یک مکتب مدیریتی با مختصات و ویژگی‌های خاصی است که مؤلفه «اخلاص» محور و اساس این مکتب را تشکیل می‌دهد. اخلاص یعنی انسان قلبش را مخصوص حق کند تا جز خدا، هیچ‌کس در حرم دل او راه نیابد و هر کاری را فقط برای خدا و رضایت او انجام دهد (مقیم، ۱۳۹۹: ۴۶). از این جهت، خداوند در آیه ۵ سوره بینه می‌فرماید: «وَمَا أُمْرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ» (و به آن‌ها دستوری داده نشده بود جز اینکه خدا را بپرستند درحالی‌که دین خود را برای او خالص کنند و از شرک به توحید بازگردند، نماز را برپا دارند و زکات را بپردازند؛ و این است آیین مستقیم و پایدار). در همین راستا و با رجوع به قرآن کریم می‌توان برای شهید سلیمانی، ویژگی‌هایی تعریف نمود که عبارت‌اند از:

- آل عمران/ آیه ۳۸: ایمان
- حج/ آیه ۴۶: بصیرت
- اعراف/ آیه ۱۳: دوری از تکبر
- شعرا/ آیه ۱۵۱: دوری از اسراف
- هود/ آیه ۱۰۹: ایمان به هدف
- غافر/ آیه ۸۲: آینده‌نگری
- توبه/ آیه ۶۱: سعه صدر
- نساء/ آیه ۱۲۹: دوری از تبعیض

- حجرات / آیه ۶: دوری از زودباوری و سطحی‌نگری
- دخان / آیه ۲۳: زمان‌شناسی (ظهوریان، ۱۳۹۹: ۹).

در نگاهی فراتر، ویژگی‌های متمایز شهید سلیمانی در اعتقاد راسخ و جهان‌بینی عمیق ایشان و بروز عملی این جهان‌بینی الهی در رفتار و کردار و مدیریت او، سبب جاذبه‌ای فطری و قوی در بین مسلمانان و آزادگان جهان شده به گونه‌ای که نوع خاصی از یک سازمان بین‌المللی مبتنی بر اعتقاد را شکل داده است (قرباغی و ازگلی، ۱۳۹۹: ۱۳۴). مکتب شهید سلیمانی الگویی کارآمد و سرآمد در مدیریت نهادی با گستره بین‌المللی بوده به طوری که این مکتب، نمونه عملی و تبلور واقعی سازمان آخرت‌گرا در مدیریت اسلامی است که به خوبی توانسته در عرصه عملیاتی، ویژگی‌های مهم آن را محقق سازد و به ما بیاموزد که مفروضات مدیریت اسلامی گزاره‌هایی صرفاً ذهنی نیستند (جلیلیان، ۱۳۹۹: ۹۴). با این توضیحات، مهم‌ترین شاخصه‌های مکتب شهید سلیمانی در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲. شاخص‌های مکتب سردار شهید حاج قاسم سلیمانی

شاخص	ردیف	شاخص	ردیف
رعایت حدود شرعی (Observance of Religious Limits)	۱۰	اخلاص‌گرایی (Sincerity)	۱
تدبیر (Contrivance)	۱۱	انقلابی بودن (Being Revolutionary)	۲
سبک زندگی ساده (Simple Lifestyle)	۱۲	وحدت‌گرایی انقلابی (Revolutionary) (Unificationism)	۳
امانت‌داری (Trusteeship)	۱۳	حفظ منافع ملی (Protecting National Interests)	۴
رعایت حقوق مردم (Respect for People Rights)	۱۴	شجاعت (Bravery)	۵
دوری از تجملات (Avoid of Luxuries)	۱۵	قهرمان ملی (National Champion)	۶
صداقت (Honesty)	۱۶	باهوش و با درایت (Clever and Tactful)	۷

ردیف	شاخص	ردیف	شاخص
۸	فداکاری (Dedication)	۱۷	مردم‌داری (Having People)
۹	خودسازی (Self-Construction)	۱۸	حفاظت از بیت‌المال (Protection of the Treasury)

سبک زندگی اجتماعی به‌عنوان مجموعه مدلهای رفتاری هر فرد در زندگی اجتماعی، شامل روابط و تعاملات یک شخص در جامعه کوچک و بزرگ پیرامون اوست که در واقع، به دنبال راهبردهایی همچون ایجاد اضطراب محرک با توسل به جنبه‌های الهام‌بخش، درک نیازها و علائق مخاطب و همراهی با آن، جلب محبت و مهرورزی، مدیریت و تصمیم‌گیری مشارکتی، مردم‌باوری و تعامل سازنده با طیف‌های گوناگون مردم و رهبری پیشرو می‌باشد. شهید سلیمانی در نقشه راهی که برای زندگی اجتماعی خود ترسیم نمود پاسداری از حقوق افراد جامعه، نیکویی کردار و احترام و تکریم در روابط با دیگر انسان‌ها و کمک به هم‌نوعان را سرلوحه قرار داد. در اندیشه دینی شهید سلیمانی، بخشی از مشکلات و مصائب زندگی جامعه اسلامی ناشی از دوری از دوری از سبک زندگی دینی و معارف ناب قرآن و اهل‌بیت (ع) است و تنها راه‌هایی از مشکلات جاری، تغییر نوع نگاه به زندگی است. همان‌گونه که امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بیانیه گام دوم انقلاب می‌فرماید تلاش غرب در ترویج سبک زندگی غربی در ایران، زبان‌های بی‌جبران اخلاقی و اقتصادی و دینی و سیاسی به کشور و ملت ما زده است و مقابله با آن را جهادی همه‌جانبه و هوشمندانه می‌دانند (تاج‌بخش، ۱۴۰۰: ۱۵۵-۱۴۹ و روح‌اللهی، ۱۴۰۰: ۳۳-۲۴). در واقع، آینده مطلوب انقلاب اسلامی ایران مبتنی بر رهنمودهای امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و سیاست‌های کلان نظام جمهوری اسلامی ایران «پیشرفت و تکامل انقلاب اسلامی ایران و اعتلای آن در جهان» در نظر گرفته شده است. امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی را چشم‌انداز و هدف غائی حرکت امت اسلامی در میان اجتماعات بشری دانسته‌اند (شاکری زواردهی و مولوی وردنجانی، ۱۳۹۷: ۱۰۶). ایشان با تأکید بر توجه مردم و مسئولان به حوزه سبک زندگی اسلامی می‌فرمایند: «تمدن نوین اسلامی دارای دو بخش ابزاری (پیشرفت‌های تکنولوژیک، صنعتی، نظامی، علمی، سیاسی، اقتصادی، روابط بین‌المللی، اختراع) و بخش حقیقی (سبک و شیوه زندگی) است و بدون توجه

به بخش حقیقی و اساسی که همان سبک و شیوه زندگی ایرانی - اسلامی است، جامعه به امنیت و آرامش روانی دست پیدا نخواهد نمود» (تاج‌بخش، ۱۴۰۰: ۱۳۹). از این رو، برای ساختن جامعه‌ای مبتنی بر ارزش‌های الهی و بدون دخالت بیگانگان، باید مدیران جهادی و با صفات مثبتی بر ارزش‌های انقلابی و جهادی داشته باشیم و با تکیه بر توانایی‌های این مدیران، بتوانیم مدیریت‌های مؤثر و جهادی در نهادهای انقلابی ایجاد نماییم (علیمردانی و پورکریمی، ۱۳۹۹: ۱۹).

۴. مدیریت در مکتب شهید سلیمانی

در تشریح شاخصه‌های مکتب شهید سلیمانی، تبیین و پیروی کردن مدیران عالی از الگوی تراز انقلاب اسلامی ایران که بتوانند ضمن ایستادگی در برابر هجمه‌ها، پویایی و رشد جامعه را در پی داشته باشد از اهمیت بسیاری برخوردار است. شهید سلیمانی یکی از مدیران عالی کشور در حوزه امنیت بین‌الملل ضمن تحقق بخشیدن اهداف جمهوری اسلامی ایران در حوزه بین‌الملل در برقراری ارتباط مثبت و اثرگذار در لایه‌های اجتماعی جامعه خود و کشورهای منطقه بسیار موفق بود به گونه‌ای که در مراسم تشییع ایشان میلیون‌ها نفر در سراسر ایران شرکت کردند و احترام خود را به تلاش‌های مجاهدانه و انقلابی وی نشان دادند. ایشان بارها نیز از سوی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به‌عنوان مدیری در تراز انقلاب معرفی شد و حتی پیش از شهادت نیز تنها مدیر عالی در کشور بود که به دریافت نشان عالی ذوالفقار نائل شد. این نشان که عالی‌ترین نشان نظامی است از سوی فرمانده معظم کل قوا به فرماندهان عالی‌رتبه و رؤسای ستادهای عالی‌رتبه در نیروهای مسلح اهدا می‌شود که تدابیر آن‌ها در طرح‌ریزی و هدایت عملیات‌های رزمی موجب حصول نتایج مطلوب شده باشد. البته تا پیش از دریافت این نشان، سه نشان فتح را هم از دستان فرمانده معظم کل قوا دریافت کرده بودند. امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) برای چهل سال دوم انقلاب اسلامی ایران در بیانیه گام دوم ضمن مشخص نمودن اولویت‌های تحقق جامعه اسلامی، برای داشتن مدیران و فرماندهان کارآمد و شایسته به جهت رشد و بالندگی کشور با اشاره به پیروی شهید سلیمانی از مکتب امام خمینی (ره) فرمودند: «هر آنچه در آموزه‌های دینی، سیاسی و اجتماعی مکتب امام خمینی (ره) آمده بود در وجود و رفتار شهید سلیمانی تجلی داشت» (محمدظاهری، ۱۳۹۹: ۲۲؛ دهقانی پوده و پاشایی

هولاسو، ۱۳۹۹: ۱۹ و حسین زاده، ۱۳۹۹: ۶). در مکتب شهید سلیمانی، الگوی رهبری مبتنی بر اخلاص ایشان شامل مجموعه‌ای از عوامل تأثیرگذار در قالب چهار عامل ایمان به خدا، جهاد با نفس، ولایتمداری و حرکت جهادی دسته‌بندی می‌شود که با خود، پیامدهای مثبت زیادی به همراه داشت که باعث شد تا امروز به‌عنوان یک رهبر و فرمانده قهرمان در جهان اسلام، مورد توجه و تحلیل و تجلیل آزادیخواهان جهان قرار گیرد.

در همین راستا و در یک تقسیم‌بندی، رهبران اصیل دارای پنج ویژگی فهم و درک متناسب از هدف، مشق کردن و عمل به ارزش‌های ناب و خالص، ایجاد روابط ناگسستنی، نشان دادن انضباط شخصی و خودتأدیبی و رهبری با قلب می‌باشند که به جای تکمیل این ویژگی‌ها در یک فرآیند متوالی، آن‌ها را در طول زندگی خود رشد می‌دهند؛ زیرا رهبران اصیل به این شکل متولد نمی‌شوند؛ بلکه به طور مداوم آن‌ها را توسعه می‌دهند و در طول زندگی، این پنج بعد را با هم ترکیب و رهبری اصیل را شکل می‌دهند (مقیم، ۱۳۹۹: ۸۵-۴۰). در این راستا، امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) از مؤلفه‌های رهبری اسلامی به موارد زیر اشاره می‌کنند:

- استیفای حقوق آحاد مردم
- عدالت‌گستری در جامعه
- صداقت در گفتار و کردار
- حلم و عطوفت با مردمان
- اهتمام مضاعف به محرومان (معماری و اسدنژاد، ۱۳۹۹: ۱۲۶-۱۱۷).

در مکتب شهید سلیمانی، یک مدیر جهادی دارای ویژگی‌های متعددی می‌باشد که عبارت‌اند از:

- برخورداری از دانش محیطی مؤثر در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی
- برخورداری از دانش تخصصی حوزه کاری خود
- التزام عملی به اخلاق حرفه‌ای
- دارای بینش، آینده‌نگری و پیش‌بینی در حوزه تخصصی خود
- دارای روحیه کار تیمی
- توانایی برقراری ارتباطات گسترده با افراد مختلف

- برخورد منصفانه با زیردستان
- برخورداری از دانش مدیریتی روز دنیا و بومی کشور
- مدیری پیگیر و تکلیف‌گرا (حسین‌زاده، ۱۳۹۹: ۹).

در بُعد نظامی، سبک فرماندهی و مدیریت شهید سلیمانی در عملیات نظامی نامتقارن و عملیاتی که در مقابله با شبه‌نظامیان و تروریست‌های تکفیری اجرا شد، می‌تواند برای مأموریت‌های قوای نظامی و انتظامی نیز الگو و مؤثر باشد. در این راستا، اصلاح معیارهای ارزشیابی و انتصاب فرماندهان و مدیران نظامی و انتظامی منطبق بر سبک فرماندهی شهید سلیمانی می‌بایست مورد توجه قرار گیرد؛ زیرا با اجرایی کردن این سبک در مأموریت‌های نیروهای نظامی، رضایتمندی و احساس نظم و امنیت در میان شهروندان بیشتر خواهد شد. بر همین اساس امام علی (ع) در نهج‌البلاغه، دوازده شاخص و معیار برای گزینش و انتصاب مدیران و فرماندهان ارائه کرده است که با مطالعه این معیارها، مشخص می‌شود شهید سلیمانی حائز آن‌هاست؛ خیرخواهی، دلسوزی، پاکدامنی، متانت، آرامش، عذرپذیری، مهربانی، ریشه‌داری، حسن سابقه، دلاوری، بخشندگی و بلندنظری (درویشی و همکاران، ۱۳۹۹: ۸۳-۸۲). بر این اساس، سبک فرماندهی شهید سلیمانی دارای سه بعد شغلی - حرفه‌ای، اعتقادی - معنوی و اخلاقی - رفتاری می‌باشد که هرکدام دارای زیرمجموعه‌هایی هستند که در «جدول ۳»، نشان داده شده است.

جدول ۳. ویژگی‌های سبک فرماندهی شهید سلیمانی (درویشی و همکاران، ۱۳۹۹: ۸۱)

اعتقادی - معنوی	اخلاقی - رفتاری	شغلی - حرفه‌ای
اخلاص در عمل	خوش‌خلقی	تجربه و مهارت فرماندهی
عبادت و معنویت	مسئولیت‌پذیری	تعامل‌گرایی و جلب اعتماد
درک عمیق از حقیقت دنیا و آخرت	مردمی بودن	نظم و انضباط فوق‌العاده
ولایت‌مداری	روحیه انقلابی و جهادی	مدیریت بحران
ارادت به ائمه اطهار (ع)	ساده‌زیستی	دانش و مهارت تجزیه و تحلیل
شهادت‌طلبی	ارتباط عمیق با خانواده	آینده‌نگری

نتیجه‌گیری

سردار شهید حاج قاسم سلیمانی به‌عنوان افتخار نظام جمهوری اسلامی ایران در عرصه‌های ملی و بین‌المللی به‌خصوص در جبهه مقاومت، پایه‌گذار مکتبی شد که پایه‌های آن بر سه اصل «اخلاص گرایی»، «وحدت‌گرایی انقلابی» و «حفظ منافع ملی» استوار است. نقش سردار سلیمانی در ایجاد ثبات و امنیت منطقه‌ای و حضورش به‌طور ویژه در سوریه و عراق در راستای امنیت، مصالح و منافع جمهوری اسلامی ایران بیان می‌گردد. ایشان در طول هشت سال دفاع مقدس با دفاع از تمامیت ارضی و جغرافیایی کشور و پس‌از آن در نقش یک فرمانده باهوش و مقتدر، طبق تعاریف دکترین دفاعی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران، عمق مرزهای استراتژیک کشورمان را به‌طور چشمگیری گسترش داد. شهید سلیمانی با مجاهدت خستگی‌ناپذیر در راه عزت و امنیت ایران با ایجاد گروه‌های مقاومت و کمک به کشورهای درگیر با تروریست‌ها، نقش منطقه‌ای و بین‌المللی خود را در مقابله با خشونت، ترور، ثبات و صلح به خوبی ایفا نمود و سرانجام در همین راه به مقام رفیع شهادت نائل گردید. شخصیت سردار سلیمانی به‌عنوان الگوی حمایت از مظلومان و مستضعفان، ابعاد وجودی همه‌جانبه و گسترده‌ای در مرزهای کشورمان و جهان اسلام و حتی فراتر دارد. به تعبیر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، شهید سلیمانی «شخصیت بین‌المللی مقاومت» هستند که در واقع، تحقق وعده خداوند متعال در قرآن می‌باشد که «همانا آنان که به خدا ایمان آوردند و نیکوکار شدند خدای رحمان آن‌ها را (در نظر خلق و حق) محبوب می‌گرداند؛ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا» (آیه ۹۶ سوره مریم). در این راستا منظومه فکری، اعتقادی و عملی سردار سلیمانی به‌عنوان شاخص آرمانی و تحقق یافته یک مدیر و فرمانده انقلابی و جهادی، می‌تواند الگویی برای مردم و مسئولان باشد. این شاخص‌ها در توصیه‌های شهید سلیمانی به مسئولان و مدیران کاملاً تجلی یافته است که عبارت‌اند از اعتقاد عملی به ولایت فقیه، اعتقاد حقیقی به جمهوری اسلامی و مبنای آن، به‌کارگیری افراد پاک‌دست و معتقد و خدمت‌گزار به ملت، مقابله با فساد و دوری از فساد و تجملات، احترام به مردم و خدمت به آن‌ها در دوره حکومت و حاکمیت خود در هر مسئولیتی.

در پایان می‌توان چنین نتیجه گرفت که مکتب شهید سلیمانی، یک مکتب جامع و عمل‌گرا

است، به طوری که در آن با نگاهی متعالی همواره ارزش‌های اسلامی، ملی و انسانی در کنار تدابیر، معنویات و سیاست‌ها با هم در یک تعامل و تعادل منطقی و عقلانی قرار دارند که در راستای مدیریت جهادی و رسیدن به جامعه مطلوب اسلامی و تحقق تمدن نوین اسلامی مفید و مؤثر خواهند بود.

منابع

- امیری، سروش؛ کیانی، جواد. (۱۳۹۸). گفت‌مان مقاومت شهید قاسم سلیمانی در دیپلماسی و روابط بین‌الملل. فصلنامه علمی مطالعات دفاع مقدس، دوره ۵، شماره ۲، ۳۰-۹.
- بیات، عبدالحمید؛ سید طباطبایی، سید مهدی (۱۳۹۹). الگوی مطلوب ارتباطات میان فردی در سلسله مراتب فرماندهی: مورد مطالعه شهید حاج قاسم سلیمانی. نشریه علمی مدیریت اسلامی، سال ۲۸، شماره ۴، ۱۸۵-۱۶۹.
- تاج‌بخش، غلامرضا. (۱۴۰۰). واکاوی مؤلفه‌های سبک زندگی شهید سلیمانی. فصلنامه علمی مطالعات دفاع مقدس، دوره ۷، شماره ۱، ۱۵۸-۱۳۷.
- تاج‌بخش، غلامرضا. (۱۳۹۹). تحلیل کیفی تأثیرات جامعه‌شناختی شهادت اسطوره مقاومت بر جوانان. فصلنامه معرفت فرهنگی اجتماعی، سال ۱۱، شماره ۲، ۷۸-۶۱.
- جلیلیان، حسین. (۱۳۹۹). الگوی تفکر راهبردی مدیران جهادی بر اساس وصیت‌نامه الهی سیاسی شهید قاسم سلیمانی. نشریه علمی مدیریت اسلامی، سال ۲۸، شماره ۴، ۱۱۱-۹۳.
- جهان‌بین، فرزاد؛ معینی پور، مسعود. (۱۳۹۳). فرآیند تحقق تمدن اسلامی از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای. فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی، سال ۱۱، شماره ۳۹، ۴۶-۲۹.
- حسین‌زاده، محمد صالح. (۱۳۹۹). اصول و مبانی و مؤلفه‌های مدیریت جهادی مبتنی بر مکتب شهید سلیمانی. دومین همایش بین‌المللی گام دوم انقلاب اسلامی: مکتب شهید سلیمانی الگوی تربیت مدیران جهادی تمدن ساز، دانشگاه جامع امام حسین، تهران، ۲۱-۱.
- خانی، علی؛ محمدی، حمیدرضا. (۱۳۹۹). بازشناسی مؤلفه‌های مکتب شهید سلیمانی مبتنی بر بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی). فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال ۲۳، شماره ۸۶، ۳۷-۶.
- درویشی، صیاد؛ بختیاری، لطفعلی؛ افراسیابی، علی. (۱۳۹۹). معیارهای انتصاب فرماندهان و مدیران انتظامی در آموزه‌های مکتب شهید سلیمانی. فصلنامه علمی نظارت و بازرسی ناجا، سال ۱۴، شماره ۵۳، ۱۰۰-۸۱.
- دهقانی پوده، حسین؛ پاشایی هولاسو، امین. (۱۳۹۹). تدوین الگوی فرماندهی شهید قاسم سلیمانی. نشریه علمی مدیریت اسلامی، سال ۲۸، شماره ۲، ۳۷-۱۳.

- رادمهر، محسن؛ رشیدی آل هاشم، سید محمدرضا؛ هادی طحان، محسن؛ رنجبر، غلامعلی. (۱۳۹۸). واکاوی شاخص‌ها، ویژگی‌ها و بایسته‌های جوانان تمدن ساز در تراز نظام انقلابی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله العالی). *دوفصلنامه علمی - پژوهشی پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی* دانشکده علوم انسانی اسلامی و قدرت نرم دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، سال ۹، شماره ۱۹، ۲۰۹-۱۶۹.
- رجبی، محمد. (۱۳۹۹). شاخص‌های مکتب شهید سلیمانی در اندیشه آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی). *بصیرت و تربیت اسلامی*، سال ۱۷، شماره ۵۵، ۵۶-۳۱.
- روح‌اللهی، مهدی. (۱۴۰۰). شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های نفوذ اجتماعی در سبک رهبری شهید قاسم سلیمانی. *نشریه علمی مدیریت اسلامی*، سال ۲۹، شماره ۲، ۴۲-۵.
- سیاوشی، مهدی؛ فقیه حقانی، موسی. (۱۳۹۴). تبیین الگوی فرهنگ دفاعی در تمدن نوین اسلامی با تمرکز بر نقش و جایگاه ولایت فقیه در حفظ ساختار ارزشی نظام اسلامی. *مطالعات انقلاب اسلامی و دفاع مقدس*، سال ۱، شماره ۲، ۱۰۹-۹۳.
- شاکری زواردهی، روح‌الله؛ مولوی وردنجانی، عیسی. (۱۳۹۷). آینده‌پژوهی انقلاب اسلامی و تحقق تمدن نوین دینی با تأکید بر اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای. *فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی*، سال ۱۵، شماره ۵۵، ۱۲۰-۹۹.
- ظهوریان، محمدعلی. (۱۳۹۹). *اصول مکتب شهید سلیمانی در چهارده روایت*. دومین همایش بین‌المللی گام دوم انقلاب اسلامی: مکتب شهید سلیمانی الگوی تربیت مدیران جهادی تمدن ساز، دانشگاه جامع امام حسین، تهران، ۲۲-۱.
- عزتی، امیرحسین؛ چهاردولی، عباس؛ ترابی، محسن. (۱۳۹۹). مؤلفه‌های تمدن نوین اسلامی و الزامات شکل‌گیری و ثمرات آن مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی). *نشریه علمی مدیریت اسلامی*، سال ۲۸، شماره ۱، ۹۶-۷۵.
- علیمردانی، زهره؛ پورکریمی، جواد. (۱۳۹۹). *مشخصه‌های مدیریت جهادی در مکتب شهید حاج قاسم سلیمانی*. دومین همایش بین‌المللی گام دوم انقلاب اسلامی: مکتب شهید سلیمانی الگوی تربیت مدیران جهادی تمدن ساز، دانشگاه جامع امام حسین، تهران، ۲۲-۱.
- قرباغی، میثم؛ ازگلی، محمد. (۱۳۹۹). واکاوی سبک رهبری سردار شهید حاج قاسم سلیمانی الگوی متعالی رهبری خدمتگزار، *نشریه علمی مدیریت اسلامی*. سال ۲۸، شماره ۴، ۱۳۹-۱۱۳.
- کرم‌زاده، اسماعیل؛ زرگر، علیرضا؛ رفیعی دولت‌آبادی، محمدرضا. (۱۳۹۹). عوامل مؤثر در توسعه مدیریت جهادی در آینده انقلاب اسلامی. *فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی انجمن علمی انقلاب اسلامی ایران*، سال ۹، شماره ۳۳، ۲۲۵-۲۰۴.

گودرزی، غلامرضا؛ حسینی مقدم، صادق؛ نوروزی، رسول؛ سلطانی، مرتضی. (۱۳۹۹). طراحی و تبیین آگوی نهاد تمدن ساز، مبتنی بر تحلیل محتوای بیانیه گام دوم انقلاب. *نشریه مدیریت اسلامی*، سال ۲۸، شماره ۲، ۶۱-۲۹.

لطیفی، میثم. (۱۳۹۹). روش مورد کاوی به مثابه الگوی آموزش دلالت‌هایی برای تبیین مکتب شهید سلیمانی. *نشریه علمی مدیریت اسلامی*، سال ۲۸، شماره ۴، ۳۲-۹.

محمدظاهری، محمد. (۱۳۹۹). ارائه الگوی مدیریتی در تراز انقلاب برای مدیران عالی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر سبک مدیریتی شهید سپهبد قاسم سلیمانی. *نشریه علمی مدیریت اسلامی*، سال ۲۸، شماره ۱، ۴۶-۲۱.

محمدی پویا، فرامرز؛ ترکاشوند، سینا. (۱۳۹۹). تربیت زمینه‌ساز تمدن نوین اسلامی با تأکید بر اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی). *نشریه علمی پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی*، سال ۲۸، شماره ۴۶، ۱۲۴-۱۰۳.

معماری، داود؛ اسدنژاد، زینب. (۱۳۹۹). مؤلفه‌ها و نقش رهبری ولایی (کاریزماتیک) در پیشرانی تمدن اسلامی (با تأکید بر سیره علوی (ع)). *فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی انجمن علمی انقلاب اسلامی ایران*، سال ۹، شماره ۳۳، ۱۲۹-۱۱۳.

مقیمی، سید محمد. (۱۳۹۹). رهبری اخلاص مدار؛ جوهره مکتب شهید سلیمانی. *نشریه علمی مدیریت اسلامی*، سال ۲۸، شماره ۴، ۹۲-۳۳.

موسوی، سید محمد. (۱۳۹۸). مکتب شهید حاج قاسم سلیمانی در دفاع از حریم اهل بیت. *فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات بیداری اسلامی*، سال ۸، شماره ۱۵، ۱۰۰-۷۵.

نجفی، موسی؛ غلامی، رضا. (۱۳۹۷). انقلاب اسلامی و نقش محوری آن در شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی با تأکید بر دکترین امامت. *فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی*، سال ۱۵، شماره ۵۵، ۱۴۰-۱۲۱.

نصیری، علی‌اصغر. (۱۳۹۹). سیره شهید سلیمانی در افزایش سرمایه اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر عنصر اعتماد. *فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج*، سال ۲۳، شماره ۸۹، ۸۲-۶۰.

نیلفروشان، عباس؛ تقی‌زاده، حمید. (۱۳۹۹). جایگاه ژئوپلیتیک عراق در منطقه غرب آسیا و تأثیر آن بر کنش‌های متقابل جمهوری اسلامی ایران و آمریکا (با نگاه بر علل ترور شهید قاسم سلیمانی و روند خروج نظامیان آمریکا از عراق). *نشریه علمی مدیریت و پژوهش‌های دفاعی*، سال ۱۹، شماره ۹۰، ۳۸-۷.

The Components of Martyr Soleimani School and Realization Modern Islamic Civilization

Rezvan Ghasemi Zolpirani *, Fahimeh Askari Tappe **

The emphasis of the Supreme Leader on the issue of Modern Islamic Civilization could be understood in the Lectures. Therefore, his concern for the future of the Islamic Republic of Iran reveals the need for the attention and efforts of researchers in the field of Modern Islamic Civilization. Modeling the lifestyle of influential personalities of the society under the name of "school" is one of the most important measures for the formation of a new Modern Islamic Civilization. Because the existence of exemplary personalities, as a stimulus for attitudes, plays an important role in educating and making human beings in society. In this regard, the personality model of Martyr Soleimani, which extends beyond the borders of Iran, became the founder of a school that was named "Haj Qassem School" by Imam Khamenei. This article, while examining the personality dimensions of Martyr Soleimani, seeks to answer the question: what are the most important components of the Martyr Soleimani School in order to achieve a modern Islamic civilization? According to the research hypothesis, martyr Soleimani as a transcendent model of an influential personality has prominent features in line with the pillars of the formation of Modern Islamic Civilization. That "Sincerity" as the most important feature along with "Unitarianism" and "Protection of National Interests", there are three main components of this school. The research is a thematic analysis method and library methods has been used to data collection.

Keywords: *Iran's Islamic Revolution, Martyr Soleimani, Quds Force, Haj Qassem School, Modern Islamic Civilization*

---

* Corresponding Author: MA in Environmental Pollution, Faculty of Natural Resources, University of Gilan, Somea Sara, Iran

** BA Student, Nature Engineering, Faculty of Natural Resources, University of Gilan, Somea Sara, Iran